

§ 45. Vzorkové sklady, výstavy a veletrhy.

I. O výstavě mluvíme, když pozoruhodné produkty přírodní nebo výrobky lidské ruky jsou v určitém místě a v určité době v soustavném seřazení vyloženy k veřejnému nahlédnutí.

Výstavy jsou co do doby trvání dočasné, občasné (periodické) a trvalé (permanentní), co do obsahu jsou výstavy všeobecné, zahrnují-li v sobě produkty zemědělské, hornické i průmyslové, speciální, zahrnují-li předměty buď jen zemědělské, či jen průmyslové, nebo výstavy odborné, vztahují-li se jen na jisté obory (na př. výstavy elektrotechnické, uměleckoprůmyslové, výstavy lidového průmyslu, hospodářských strojů, motorů atd.), konečně co do území, jehož průmyslový a vůbec hospodářský vývoj znázorňují, jsou výstavy místní, krajinské, národní, mezinárodní a světové.

Vzniknuvše ze starých trhů a veletrhů jsou výstavy, zvláště národní, mezinárodní a odborné, dosud mocným prostředkem ku povznesení činnosti hospodářské. Poučují a povzbuzují výrobce, šíří rychle znalost nových neb zdokonalených výrobků a method výrobních, obeznamují obecnstvo s vynikajícími výkony pracovníků dosud právě méně známých, rozšiřují odbyť jednotlivých výrobců nebo celých výrobních odvětví a krajin a přispívají k odstranění nedostatků domácí výroby, které při srovnání s výrobou ciziny teprv jasně vynikají.

Ovšem mají též výstavy své stinné stránky. Výstavy místní a krajinské mají význam jen lokální, veliké výstavy a zejména časté jejich opakování vyžaduje pak od vystavovatelů velikých obětí, jichž prospěchy z výstav nikterak nedostihují. Zvláště již zavedené a vynikající podniky průmyslové, které mívají nad to v cizině dobře organisovaná zastupitelství a spojení, nerozmnožují svým již jen representačním, avšak velice nákladným účastenstvím na výstavách ani počtu svých odběratelů ani svých zahraničních odbytišť. Instruktivní stránka výstav ustoupila do pozadí účinkem odborného tisku, vysíláním cestujících s ceníky a pod., finančně pak zvláště veliké výstavy národní a světové působí státu a zemi výdaje, jichž prospěch z výstav nikterak nevyvažuje.

Prospívají tudíž výstavy jednak jen vystavovatelům dosud méně známým, jednak a hlavně městům, v nichž se výstava koná. Čilý ruch tržební, větší návštěva cizinců a hostí přináší

sice na čas hojný hmotný zisk, avšak i pro sídla výstav mívají tyto v zápětí trvalé zdražení veškerých potřeb životních, stížení existence tříd odkázaných na stálé platy a příval živlů, které po ukončení výstavy v městě trvalého zaměstnání dojít nemohou.

Odtud stávají se veliké výstavy, zvláště mezinárodní a světové, zjevem stále řídkším. Anglie upustila již dávno od pořádání výstav světových. Německo se o ně nikdy ani nepokusilo.*)

II. Větší význam bývá přikládán skladům (výstavám) vzorků vývozního zboží tuzemského v čelných obchodních střediscích ciziny nebo tuzemsku. Kdežto obchodní musea mají býti tuzemskému vývozcovi vodítkem při obesílání trhů zahraničních, předvádějice mu vzory zboží v cizině běžného a nabádajice jej přizpůsobovati se potřebám v cizině se vyskytující, podávají vzorkové sklady zahraničnímu odběrateli přehled výrobků a produkční síly i soutěživosti tuzemsku, v němž cestuje anebo s nímž v obchodní styky vstoupiti hodlá. Usnadňují cizozemskému kupci navázání obchodních styků s tuzemskými výrobci a těmto uspořují opět vysílání cestujících.

Jsou-li zřizovány v cizině, bývají tuzemským konsulátům dobrým podkladem k obchodnímu prostředkování.**)

Nejstarší sklad vývozních vzorků byl zřízen na družstevním podkladě r. 1882 ve Štuttgartě po zemské výstavě virtemberské (od r. 1885 s pobočkou v Hamburce), r. 1886 zřízen vývozní sklad v Drážďanech s pobočkou v Lipsku a později podobné ústavy v jiných městech německých (Mnichov, Frankfurt n. M., Kolín n. R. a jinde), v Rakousku ve Vídni vývozním spolkem vídeňským s několika agenciemi zahraničními (na Balkáně a jinde).

*) První výstava průmyslových výrobků byla, pokud známo, pořádána z podnětu české šlechty r. 1754 v parku zámku veltruského, první zemská výstava průmyslová vůbec pořádána v Praze r. 1791, načež následovaly průmyslové výstavy v Paříži r. 1798, v Mnichově r. 1818, v Drážďanech a Berlíně r. 1824, opět v Praze r. 1828, 1831 a 1833 a j.

Světové výstavy byly pořádány: první r. 1851 v Londýně, druhá r. 1855 v Paříži, třetí r. 1862 opět v Londýně, čtvrtá 1867 v Paříži, pátá r. 1873 ve Vídni, kde současně vypukla též poslední světová krise hospodářská, další světové výstavy pak následovaly: r. 1876 ve Filadelfii, r. 1878, 1889 a 1900 (tedy v intervalech 11letých) v Paříži, r. 1893 v Chicagu a roku 1914 v San Franciscu.

**) Tak byly před válkou vzorkové sklady: anglický v Hamburce, rakouský v Kalkutě, italský v Buenos Aires, belgický v Cařihradě, ruský v Bukurešti, většinou na společenstevním podkladě a bez státní podpory.

Většího ohlasu došly sklady vzorků vývozního zboží ve Francii, Rusku a Japonsku. Londýn má »exportní burzu«, Brusel má vývozní společnost (Fédération industrielle belge pour favoriser l'exportation), v Itálii vydrží od roku 1894 exportní syndikát 24 vzorkové agentury v Levantě a vých. Asii, s nevalnými však výsledky obchodními. Bělehrad měl exportní agenturu komerční.

Z veletrhů lipských vyvinuly se vzorkové sklady, pěstující odbyt vůbec (i tuzemský) dle vystavených vzorků (zvláště v oboru keramickém, sklářském, kovovém, dřevěném, koženém a papírovém, v hračkářství a hudebních nástrojích). Za světové války stal se veletrh lipský při odloučení Německa i Rakouska téměř od veškerých styků s cizími státy (kromě Švýcarska, Holandska a zemí skandinávských) ústředním trhem pro zásobování obou říší a území jimi dočasně obsazeného zbožím německým, zejm. i pověstným náhražkovým. Po válce vznikla v Německu řada veletrhů dalších, zvláště nyní v popředí vyniklý trh ve Frankfurtě n. M., trhy ve Vratislavi, Královci a řada speciálních a hospodářská propaganda provozuje se horlivě i v jiných dočasných zařízeních (na př. r. 1922 »zámořský týden« v Hamburce).

Válka podnítila i vznik nových či obnovených veletrhů pro zachování domácího trhu národní výrobě nebo i pro expansi za hranice, ve Francii v Lyoně (již od r. 1915), v Paříži a Bordeaux, v Anglii r. 1922 britský národní trh v Londýně, jež pořádal státní departement of Overseas Trade, a jiné »výchovné trhy« v Londýně, Birminghamu a Glasgowě k všemožné emancipaci britské veleříše od ciziny, podobně vzorkové veletrhy v Belgii (Brusel), Itálii (Padova, Milán, Terst a j.), Španělsku (Barcelona, Valencia), Uhrách (Budapešť), v Československu (Praha, Bratislava, Liberec) a m. j., snad ve všech zemích evropských, jednak aby státy nabyly přehledu o výrobních schopnostech země co do zásobování tuzemsku i co do soutěživosti v cizině, jednak aby se opět navázaly válkou přerušené obchodní vztahy se zahraničím. Trhy požívají všestranné podpory státu (subvence, osvobození od cla, tarifní slevy na železnicích atd.), jedná se též o jejich mezinárodní úpravu. Přímý prodej spotřebitelům (nikoliv obchodníkům) jest vyloučen.

Vzorkové veletrhy v Praze, na nichž domácí i zahraniční kupci mohou podle vystavovaných vzorků objednat si obchodní zboží, konají se od r. 1920. Jsou dle zák. z 24. července 1917

č. 307 ř. z. a vlád. nař. z 8. dubna 1920 č. 224 sb. z. ústavem, jež byla zmocněna zříditi k opětnému vybudování a zvelebení hospodářského života obec hlav. města Prahy; jsou samostatnou právníkou osobou a obchodníkem ve smyslu obch. zák. zapsaným v obchodním rejstříku. Obec vložila do podnikání ústavu jako základní kapitál částku 2 mil. Kč, která bude splácena jedině z čistého výtěžku. Zvláštní regulativ upravuje blíže ústrojí a působnost ústavu. Zruší-li se ústav, případně jeho zbylé jmění po provedené likvidaci obci pražské k úhradě jejího vkladu a, zbude-li další přebytek, k účelu zvelebování obchodu a výroby.

§ 46. Banky osadní a zámořské.

Jsou to banky, jež majíce sídlo v Evropě, rozvíjejí činnost v územích zámořských, provozující přímo mezinárodní prostředkování platů a úvěrů (v Anglii Colonial and Foreign banks, ve Francii banques coloniales, v Německu Ueberseebanken).

Vznikaly ve Francii již r. 1821 a 1826, úspěšněji však teprv za druhého císařství (mohutnější jsou jen banky indochínská a západoafrická — samostatné francouzské banky zámořské jsou v Kanadě, v jižní a střední Americe a v severní Africe).

V Anglii zřízena r. 1836 královským patentem osadní banka pro jižní Ameriku, dnes s pobočkami skoro ve všech anglických državách, v r. 1866 zřízena banka Honkong-Shanghaiská, do války bylo pak zřízeno celkem 20 bank zahraničních a 33 osadních s úhrnným kapitálem kmenovým asi 70 mil. liber.

Rovněž od let 1830. vznikaly zámořské banky v Holandsku (dnes 16) a od r. 1883 a zejména od r. 1885 v Německu (Deutsche Ueberseeische Bank v Berlíně, 1906 Actiengesellschaft für überseeische Unternehmungen a j.).

Úkolem jejich jest podporovati a zejména financovati obchod zámořský, v přívozu i vývozu. Provozují pravidelné bankovní obchody žirové, diskontní a lombardní, někdy však i obchody hypotekární, některé mají též právo emise bankovek (anglická banka pro jižní Ameriku, francouzská banka alžírská), zajišťují exportéru zaplacení hodnot zboží v měně vlastní země a pomáhají mu dalekosáhlým úvěrem k rychlému opětnému nabytí alespoň části kapitálu obchodem vázaného, poskytují dále tuzemskému